

Tomasz Dziurdzia

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Wrocławski

E-mail: tomasz.dziurdzia@uwr.edu.pl

ORCID: 0000-0002-7979-3466

**Prace magisterskie obronione w Instytucie Informacji Naukowej
i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego
w latach 1961–2014 – próba analizy naukometrycznej**

1. Wstęp

60. rocznica działalności Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Wrocławskiego nieodparcie skłania do refleksji nie tylko nad aktywnością wykonywaną w jego ramach, ale także nad twórczością naukową studentów i ich wkładem w rozwój nauki¹. Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (IINiB UWr) od momentu powołania² wykształcił ponad trzy tysiące absolwentów studiów magisterskich³. Wieloletnią praktyką było gromadzenie ich prac dyplomowych przez instytutową Bibliotekę oraz opracowywanie spisów bibliograficznych – początkowo publikowanych w czasopiśmie „Roczniki Biblioteczne”, później w formie samoistnej⁴, w ostatnich zaś latach w formie elektronicznej. Tym samym absolwenci IINiB UWr pozostawili po sobie trwały ślad w jego historii.

IINiB UWr nie jest jedynym ośrodkiem, który prowadził tego rodzaju spisy, jednak – jak wynika z przeglądu dostępnej literatury – żaden z nich nie stał się dotychczas podstawą kompleksowych badań⁵, a przecież analizy bibliografii prac dyplomowych mogą okazać się wartościowe. Bibliografie te ukazują bowiem nie tylko aktywność naukową studentów, ale także – a właściwie przede wszystkim – zmiany zachodzące na przestrzeni lat w zakresie problemów badawczych, którymi zajmowano się w danej jednostce. Za podjęciem takich badań przemawia przede wszystkim znaczna liczba pozycji bibliograficznych, dająca odpowiednio duży i reprezentatywny materiał badawczy. Jednocześnie pracom magisterskim nie należy z góry odmawiać wagi naukowej – a raczej przyjąć założenie, że w dużej mierze są to wartościowe rozprawy, których jakość

49

¹ Pragnę w tym miejscu podziękować dr Elżbiecie Herden i mgr. Jakubowi Maciejowi Łubockiemu za wskazówki pomocne w napisaniu niniejszego tekstu.

² W okresie 1.12.1956–31.09.1969 roku jako Katedra Bibliotekoznawstwa, a następnie w okresie 1.10.1969–14.11.2003 roku pod nazwą Instytut Bibliotekoznawstwa. Od 15.11.2003 roku Instytut nosi obecną nazwę.

³ K. Migoń, 50 lat Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, „Książka i Czytelnik”, 2006, nr 3, s. 2–3.

⁴ P. Litwiniuk, *Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1961–1987*, Wrocław 1988, s. 5–11.

⁵ Co nie znaczy, że bibliografie i same prace nie były przedmiotem jakichkolwiek badań. Przeglądu prac dyplomowych IINiB UWr pod kątem obecności w nich tematyki bibliotek publicznych dokonała: M. Pidtypczak-Majerowicz, *Dolnośląskie biblioteki publiczne w pracach magisterskich i doktorskich wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1965–1999. Zarys zagadnienia*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo”, 2000, nr 23, s. 173–182.

zapewnia i poświadcza, przynajmniej w pewnym stopniu, opieka promotora⁶. Najważniejsze jednak, że bez względu na rzeczywisty wkład prac dyplomowych w rozwój nauki, ich tematyka chociaż częściowo odzwierciedla tematykę badań i dydaktyki prowadzonych w macierzystej jednostce⁷.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że chociaż IINiB UWr jest jednym z najstarszych w Polsce akademickich ośrodków bibliologiczno-informatologicznych – trzecim po łódzkim i warszawskim⁸ – nie jest on ośrodkiem całkowicie dla tych nauk reprezentatywnym. W literaturze i środowisku akademickim znana jest jego specyfika, która dała podwaliny pod tzw. „wrocławską szkołę bibliologiczną”, rozumianą jako wszechstronne badania nad kulturą książki⁹. Z tej przyczyny prezentowanych tu wyników nie można w prosty sposób odnosić do całości polskiej bibliologii i informatologii w badanym okresie. Z racji obszerności materiału, pozwalającego w przyszłości na przeprowadzenie pogłębionych badań z wielu różnych perspektyw, uzyskane dotychczas wyniki należy również traktować jako wstępne. Przyszłe badania – prowadzone na materiale powiększonym o dane bibliograficzne z pozostałych ośrodków bibliologicznych i informatologicznych w Polsce – mogłyby stanowić ważne źródło informacji o zakresie i kondycji polskiej bibliologii i informatologii na przestrzeni lat¹⁰. Warto w tym miejscu wspomnieć także o niedawnym administracyjnym umiejscowieniu tych obszarów w dyscyplinie nauk o komunikacji społecznej i mediach (NoKSiM) przypisanej do dziedziny nauk społecznych, co wywołało w środowisku naukowym dyskusje dotyczące zasadności takiego rozwiązania¹¹. Badania te mogłyby stanowić nowy argument w tej dyskusji.

⁶ W dalszej kolejności również nagrody, które otrzymały wybrane prace w konkursach zewnętrznych, choć faktu tego nie zaznaczono w bibliografiach.

⁷ Na co zwracał uwagę Piotr Litwiniuk w przedmowie do pierwszej samoistnej bibliografii prac magisterskich IINiB UWr, zob.: tenże, dz. cyt., s. 6–7.

⁸ K. Migoń, *Pół wieku Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (1956–2006)* [w:] *Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*, pod red. M. Skalskiej-Zlat i A. Żbikowskiej-Migoń, Wrocław 2008, s. 170–171.

⁹ B. Koredczuk, *Szkoła bibliologiczna* [w:] *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, [zespół red. A. Chmielewski i in.], Wrocław 2007, s. 288–289; K. Migoń, *50 lat Instytutu...*, s. 3.

¹⁰ W istocie badania tego typu można przeprowadzić dla wszystkich nauk, w ramach których realizowano nauczanie akademickie, i dla których opracowano podobne zestawienia prac dyplomowych.

¹¹ Zob. np.: M. Jabłonowski, T. Mielczarek, *Komunikowanie społeczne i media – federacja, a nie inkorporacja*, „*Studia Medioznawcze*”, 2018, nr 4, s. 13–27; B. Koredczuk, J. Woźniak-Kasperek, *Bibliologia i informatologia w naukach o komunikacji społecznej i mediach – odrębność czy komplementarność?*, „*Studia Medioznawcze*”, 2019, nr 3, s. 212–224. Notabene autorzy obu prac nie wskazują podstaw powszechnie przyjętego poglądu o przynależności bibliologii i informatologii do dyscypliny NoKSiM, a tym samym do dziedziny nauk społecznych. Pytanie o faktyczny zakres dyscypliny NoKSiM oraz miejsce bibliologii i informatologii w ministerialnej klasyfikacji nauk pozostaje zatem otwarte.

2. Opis materiału badawczego

Na podstawie dostępnych bibliografii (drukowanych¹² oraz elektronicznych¹³) opracowano bazę 3501 opisów bibliograficznych prac magisterskich obronionych w IINiB UWr w latach 1961–2014 (54 lata), napisanych pod kierunkiem 43 promotorów. W bazie zgromadzono następujące dane: autor pracy, tytuł pracy, rok obrony, forma studiów, promotor. Górną granicę zasięgu chronologicznego bazy wyznacza rok zakończenia gromadzenia prac absolwentów przez Bibliotekę IINiB UWr, a tym samym zakończenia opracowywania ich opisów bibliograficznych z autopsji¹⁴.

3. Metodologia

Chociaż zbiór tytułów, stanowiący część tej bazy, nie jest (w porównaniu z korpusami wykorzystywanymi w językoznawstwie) duży, uznano, że pozwala na przeprowadzenie na nim podstawowych analiz językowych dotyczących struktury tytułów prac magisterskich i porównania ich z tytułami dokumentów innego rodzaju.

¹² P. Litwiniuk, dz. cyt.; P. Litwiniuk, *Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1988–1997*, Wrocław 1997.

¹³ *Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1998–2001* – ibi.uni.wroc.pl/bibliografia-prac-magisterskich-doktorskich-i-habilitacyjnych-wykonanych-w-instytucie-bibliotekoznawstwa-1998-2001 [ostatni dostęp: 28.10.2020]; *Baza prac magisterskich IINiB UWr [za lata 2002–2015]* – ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2016/10/Baza-prac-magisterskich-bezocen.xlsx [ostatni dostęp: 28.10.2020]; *baza Prac magisterskie IINiB UWr [za lata 2002–2018]* – phc.uni.wroc.pl/bibliografie/inib_mgr.php [ostatni dostęp 9.11.2020] (baza o ograniczonym dostępie, opracowana na użytek wewnętrzny IINiB UWr).

¹⁴ Co wynika z przyjętych wówczas zasad dyplomowania zobowiązujących studentów do złożenia tylko jednego egzemplarza pracy, który jest następnie deponowany w Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego (zob. Zarządzenie Nr 122/2014 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 25 listopada 2014 roku w sprawie wprowadzenia Procedury dyplomowania i archiwizacji prac dyplomowych z wykorzystaniem systemu Archiwum Prac Dyplomowych (APD) bip.uni.wroc.pl/download/attachment/3672/zarzadzenie-rektora-universytetu-wroclawskiego-nr-122-z-2014-roku-z-dnia-25-11-2014-r-w-sprawie-wprowadzenia-procedury-dyplomowania-i-archiwizacji-prac-dyplomowych-z-wykorzystaniem-systemu-archiwum-prac-dyplomowych-apd.pdf [ostatni dostęp: 4.11.2020]). Choć zarządzenie później nowelizowano, zasady archiwizacji pozostały niezmienione i, zgodnie z zasadami dokumentacji przebiegu studiów, zgoda na udostępnienie pracy dyplomowej do celów naukowych lub dydaktycznych wyrażana przez jej autora jest fakultatywna. Ponadto dostęp do tych prac jest w praktyce utrudniony, choć nie niemożliwy, ze względu na udostępnianie ich wyłącznie na wniosek zainteresowanego (który to wniosek wymaga wskazania danych bibliograficznych pracy, a zatem ich uprzedniej znajomości – zob.: *Wnioski kierowane do Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego* – archiw.uni.wroc.pl/?page_id=200 [ostatni dostęp: 28.10.2020]). Co więcej, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego nie udostępnia inwentarza prac dyplomowych w formie elektronicznej, który mógłby stanowić źródło informacji bibliograficznej. Choć ograniczenia w gromadzeniu i udostępnianiu prac dyplomowych są zrozumiałe przy uwzględnieniu praw studentów, w szczególności troski o ich prawa autorskie, to wydają się równocześnie stać w sprzeczności z zasadami jawności i otwartego dostępu w nauce. Należy również wspomnieć, że choć prace dyplomowe są deponowane również w internetowym Archiwum Prac Dyplomowych, to jednak funkcjonalność dostępnego publicznie katalogu prac nie umożliwia przeprowadzenia satysfakcjonującej kwerendy np. poprzez zawężenie tylko do danego instytutu lub kierunku, i tym samym zmusza do poszukiwania prac według słów występujących w tytule lub osób promotorów, co nie daje gwarancji kompletności. Należy też nadmienić, że repozytoria działające w ramach aplikacji USOS, wykorzystywane przez wiele uczelni, w tym Uniwersytet Wrocławski, nie pozwalają na przeglądanie katalogów użytkownikom niezałogowanym, ograniczając tym samym osobom spoza danej uczelni dostęp do nich.

Za punkt odniesienia przyjęto wyniki badań Adama Pawłowskiego i Elżbiety Herden, przeprowadzonych na korpusie złożonym z ponad pół miliona tytułów wydawnictw zwartych opublikowanych w latach 1997–2017¹⁵. Analizę rozkładu części mowy w tytułach prac magisterskich przeprowadzono za pomocą tagera części mowy wchodzącego w skład narzędzia spaCy¹⁶. Wyniki, choć uzyskane na podstawie niewielkiego i specyficznego zbioru, mogą oddawać ogólną charakterystykę tytułów prac dyplomowych, traktowanych jako szczególny rodzaj tytułów.

Wyniki tej analizy (długość tytułów, wysoki udział znaczących części mowy, oraz fakt, że powszechnie przyjęta praktyka uniwersytecka wymaga od autorów posługiwania się możliwie precyzyjnymi określeniami) dały podstawę do przeprowadzenia próby kategoryzacji tematycznej prac magisterskich wyłącznie na podstawie ich tytułów. Zrezygnowano z wykorzystania zapisów indeksu przedmiotowego obecnego w pierwszych bibliografiach, gdyż są one: 1. zbyt obfite i szczegółowe, by możliwe było na ich podstawie wykonanie syntezy (wiele z nich, podobnie jak tytuły, w istocie wymagałoby każdorazowo interpretacji i przypisania do szerszej kategorii tematycznej); 2. nie wszystkie spisy bibliograficzne prac obronionych po 1997 roku mają takie indeksy, zatem dla znacznej części prac jedyną charakterystyką treściową pozostaje tytuł. Podjęcie próby nakreślenia tematyki badań IINiB UWr na podstawie tylko tytułów prac magisterskich stwarza perspektywę dla przeprowadzenia tego rodzaju badań na innych bibliografiach prac magisterskich pozbawionych indeksów¹⁷.

Poszczególne tytuły są jednak zbyt krótkie i zniuansowane, by można było skutecznie poddać je analizie tematycznej metodami przetwarzania języka naturalnego. Pomimo względnie szczegółowej i precyzyjnej tytulatury większości prac nie jest też możliwe zastosowanie prostych metod „mechanicznej” klasyfikacji, która umożliwiłaby określenie lub przybliżenie tematu jedynie na podstawie obecności typowych wyrazów lub wyrażeń. Problemy w tym względzie wynikają m.in. z faktu, że pomimo dążności do precyzji języka naukowego polisemia nie została całkowicie wyeliminowana w zgromadzonych tytułach (np. termin ‘typografia’ występuje w bazie zarówno w znaczeniu „drukarstwo” jak i „sztuka użytkowa”, a termin ‘wydawnictwo’ jako „instytucja wydawnicza” oraz „publikacja”)¹⁸.

Wyzwanie stanowią także tytuły osobliwe, o nietypowej dla prac dyplomowych konstrukcji (do takich należą przede wszystkim tytuły krótkie) oraz tytuły prac o rzadko poruszanej tematyce, tym samym nie zawierające wyrazów typowych (np. *Spór o zapis Konstantego Świdzińskiego*). Do tej grupy należy też pewna część prac wyraźnie niemieszczących się w obszarze bibliologii i informatologii

¹⁵ A. Pawłowski, E. Herden, *Przetwarzanie bibliografii metodami big data – nowe możliwości czy stare ograniczenia?* [w:] *Big data w humanistyce i naukach społecznych*, pod red. A. Firlej-Buzon, Warszawa 2020, s. 101–118.

¹⁶ Narzędzie dostępne jest na stronie konsorcjum CLARIN-PL: ws.clarin-pl.eu/spacy.shtml [ostatni dostęp: 28.10.2020].

¹⁷ Przykładowo bibliografia prac Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego opublikowana została w układzie działowym bez indeksu przedmiotowego – zob.: H. Grzywacz, J. Buczyńska-Łaba, *Bibliografia prac magisterskich i licencjackich napisanych w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa za lata 2005–2011*, Kraków 2012.

¹⁸ Częściowo problem ten wynika ze zmian zachodzących na przestrzeni lat, które musiały znaleźć swoje odzwierciedlenie w bibliografii o tak szerokim zasięgu chronologicznym, np. termin ‘program’ dawniej występujący w znaczeniu „plan działalności” lub „repertuar wydawniczy”, z czasem zaczął być używany również (równolegle) w znaczeniu „oprogramowanie komputerowe”.

(*Obraz Wrocławia i Dolnego Śląska w historii sztuki; Towarzystwo Miłośników Ziemi Raciborskiej (1960–2005) w życiu społeczno-kulturalnym regionu*).

Wobec powyższych problemów jedyną skuteczną metodą syntezy tego typu zbioru danych wydaje się samodzielna i arbitralna kwalifikacja każdej z prac do klas autorskiej klasyfikacji. W ramach niniejszych badań zdecydowano się na utworzenie nielicznych i bardzo szerokich klas tematycznych. Każdą pracę na podstawie jej przedmiotu przydzielono tylko do jednej z klas.

4. Schemat klasyfikacji i jego opis

Klasyfikacja stworzona na potrzeby niniejszych badań uzyskała następujący schemat:

1. Zagadnienia ogólne
2. Księgoznawstwo
3. Bibliotekoznawstwo
4. Informacja naukowa, dokumentacja i bibliograficznawstwo
5. Prasoznawstwo
6. Czytelnictwo i biblioterapia
7. Pozostałe nauki o komunikacji społecznej i mediach
8. Pozostałe nauki o instytucjach gromadzących dobra kultury (GLAM)
9. Kultura i literatura
10. Osoby

Do pierwszej klasy (Zagadnienia ogólne) kwalifikowano prace dotyczące koncepcji, teorii, metod w obrębie bibliologii oraz instytucji, konferencji i czasopism bibliologicznych (np. *Koncepcja bibliologii Paula Otleta; Polskie czasopisma bibliologiczne (1975–1995)*)¹⁹. Klasa druga (Księgoznawstwo) obejmuje wszystkie prace, których przedmiotem są książki (ich historia i morfologia), procesy ich produkcji i dystrybucji oraz instytucje biorące udział w tych procesach (m.in. wydawnictwa, drukarnie, księgarnie), a także rynek książki, polityka wydawnicza, bibliofilstwo oraz – na wzór dawnej klasyfikacji Polskiej Bibliografii Bibliologicznej (PBB) – prace na temat prawa autorskiego. Klasa trzecia (Bibliotekoznawstwo) obejmuje prace z zakresu bibliotekoznawstwa ogólnego, historii, organizacji i działalności bibliotek (współczesnych i historycznych), księgozbiorów prywatnych oraz procesów bibliotecznych. Do klasy czwartej (Informacja naukowa, dokumentacja i bibliograficznawstwo²⁰) kwalifikowano wszystkie prace wchodzące w obszar dyscyplin wskazanych w nazwie klasy, w tym prace dotyczące działalności informacyjnej, potrzeb i kompetencji informacyjnych, baz danych, spisów bibliograficznych i analizy cytowań, oraz prace, dla których wskazano analizę cytowań jako metodę badawczą. Nie klasyfikowano w jej obrębie prac dotyczących stron internetowych.

Charakter prac tworzonych w ramach niektórych seminariów wymagał wyodrębnienia sześciu kolejnych klas. Do pierwszej z nich (Czasopiśmiennictwo) przypisano wszystkie prace poświęcone badaniom funkcji, formy, zawar-

¹⁹ Klasę tę wydzielono na wzór Działu ogólnego w klasyfikacji stosowanej obecnie w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej – zob.: M. Szablewski, *Nowa klasyfikacja Polskiej Bibliografii Bibliologicznej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 2016 (R. 47), s. 180–181.

²⁰ Za wprowadzeniem terminu ‘bibliograficznawstwo’ do współczesnej terminologii, w obliczu wieloznaczności terminu ‘bibliografia’, argumentuje: J.M. Łubocki, *O problemie wieloznaczności terminu ‘bibliografia’ kolejny raz – o terminie ‘bibliograficznawstwo’ po raz pierwszy*, „Roczniki Biblioteczne”, 2018 (R. 62), s. 135–178.

tości i historii wydawnictw ciągłych. Klasa szósta (Czytelnictwo i biblioterapia) została wydzielona na podstawie faktu, że w obręb jej zagadnień mogą wchodzić zarówno książki, jak i czasopisma²¹. Klasa siódma (Pozostałe nauki o komunikacji i mediach) obejmuje prace informujące o badaniu formy, funkcji, zawartości i historii mediów innych niż wydawnictwa zwarte i ciągłe, np. filmów, stron internetowych czy gier komputerowych (*Edukacyjne portale języka angielskiego – analiza i ocena*; *Gry wideo jako nowe medium*), oraz dotyczące popularyzacji wiedzy lub nauki. Nie mieszczą się w niej prace na temat książek lub czasopism utrwalonych i dystrybuowanych w postaci innej niż tzw. postać tradycyjna – takie prace (np. badające książki elektroniczne lub czasopisma internetowe) są umieszczane w poprzednich klasach właściwych dla książek lub czasopism. Klasa ósma (Pozostałe nauki o instytucjach gromadzących dobra kultury (GLAM)) grupuje prace dotyczące galerii, archiwów i muzeów (np. *Muzeum Ziemi Kłodzkiej w kulturze regionu*), natomiast klasa dziewiąta (Kultura i literatura) mieści w sobie wszystkie prace dotyczące kultury i literatury, których tytuły nie wskazują na związek z którąkolwiek z poprzednich klas (np. *Noworudzkie Towarzystwo Kulturalne w latach 1964–2001 i jego rola w regionie*; *Sprawy kultury w eksperymencie nowosądeckim*; *Wiersze i piosenki Agnieszki Osieckiej*) oraz prace badające wizerunek książki w literaturze.

Wszystkie prace biograficzne z powodów praktycznych umieszczono w klasie ostatniej (Osoby), gdyż w przypadku znacznej części z nich niemożliwe byłoby przeprowadzenie jednoznacznej i konsekwentnej kwalifikacji w obrębie z pozostałymi klasami. Po pierwsze, nie wszystkie zawierają w tytułach wystarczająco precyzyjne uzupełnienia określające działalność i zainteresowania danej osoby (część z nich ma jedynie nazwy osobowe i daty życia, np. *Ambroży Grabowski (1782–1868)*), a ustalenie związku z konkretną klasą niejednokrotnie wymagałoby przeprowadzenia czasochłonnych poszukiwań. Po drugie, w pewnych przypadkach zachodzi sytuacja odwrotna i podany zakres działalności i zainteresowań osoby jest zbyt szeroki, by możliwe było przeprowadzenie właściwej kwalifikacji (np. praca *Kazimierz Piekarski jako bibliotekarz, bibliograf, i bibliofil* mogłaby znaleźć się w trzech klasach).

5. Wyniki

5.1. Wyniki analizy językowej

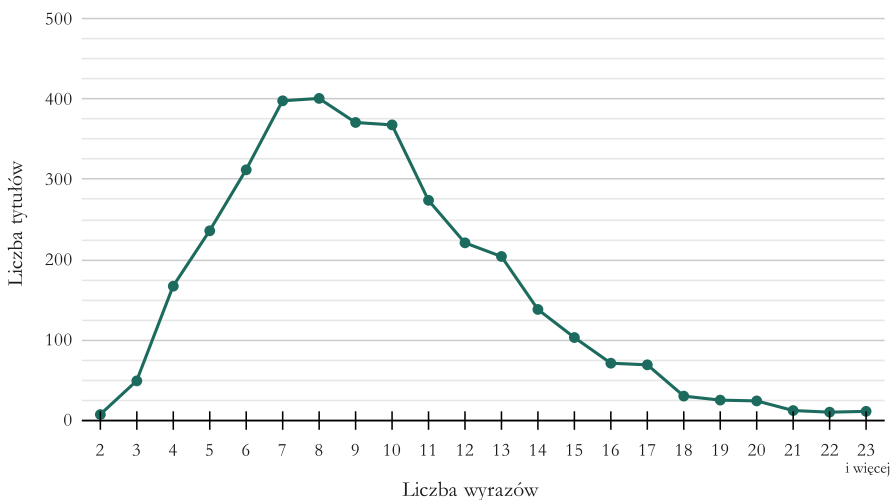
Średnia liczba wyrazów ortograficznych w tytułach prac magisterskich²² jest znacznie większa niż w tytułach książek zarejestrowanych przez Bibliotekę Narodową²³, czego powodem jest niewątpliwie dążenie do większej niż przeciętnie precyzji i szczegółowości w przekazaniu treści pracy. Tytuły dwu- i trójwyrazo-

²¹ M. Szablewski, dz. cyt., s. 198–199, 207. Por. też I. Koryś i in., *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Warszawa 2018.

²² Za podstawę obliczeń liczby wyrazów przyjęto obecność oddzielających je spacji. W celu zapewnienia porównywalności z dalszymi wynikami analizy rozkładu części mowy wprowadzono modyfikację tytułów, rozdzielając połączenia, takie jak przedziały dat połączone myślnikiem.

²³ Do których zaliczają się nie tylko książki naukowe, ale również popularnonaukowe, fachowe, podręczniki, literatura itd. – por.: [O. Dawidowicz-Chymkowska], *Polska produkcja książek w roku 2019 według typów formalno-funkcjonalnych*, „Ruch Wydawniczy w Liczbach. Książki”, 2019 (t. 69), s. 12–41.

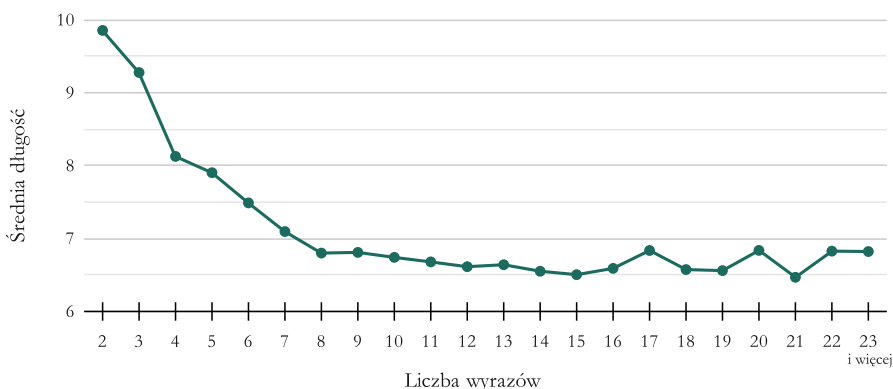
we, dominujące wśród książek, są w przypadku prac magisterskich względnie rzadkie (łącznie 1,6% wszystkich prac), a największa liczba prac posiada tytuły z złożone z siedmiu i ośmiu wyrazów (kolejno 11,4% i 11,5%) (zob. wykres 1.).

Wykres 1. Liczba tytułów według liczby wyrazów

Źródło: opracowanie własne.

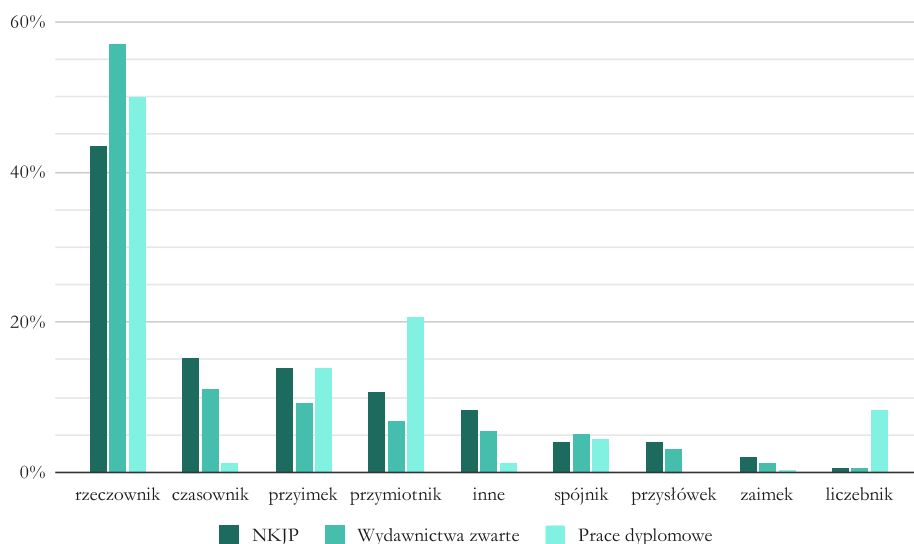
Sposób formułowania tytułów prac dyplomowych, co oczywiste, również różni się od sposobu formułowania tytułów książek. A. Pawłowski i E. Herden wskazują na wyraźne załamanie średniej długości wyrazów w trójwyrazowych tytułach książek względem średniej długości wyrazów w tytułach o mniejszej i większej liczbie wyrazów, co wynika z połączeń wyrazów samodzielnie znaczących spójnikami lub przyimkami. Nie dzieje się tak w przypadku badanych tytułów prac magisterskich, co obrazuje wykres 2. Analiza zawartości bazy ujawnia, że dzięki częstemu użyciu przymiotników tytuły krótkie nie wykorzystują spójników i przyimków (występują połączenia samych wyrazów samodzielnie znaczących, np. *Rozwój bibliografii śląskiej*; możliwe też dla dłuższych tytułów, np. *Turystyczne wydawnictwa informacyjne okresu międzywojennego dotyczące Wielkopolski*).

Wykres 2. Średnia długość wyrazu w tytule według liczby wyrazów

Źródło: opracowanie własne.

Odmienność tytułów prac dyplomowych odznacza się także w zakresie rozkładu części mowy – tego rodzaju dane porównano z zawartością Narodowego Korpusu Języka Polskiego (NKJP) i tytułami wydawnictw zwartych (zob. wykres 3.). Jak już wskazano, w przypadku prac dyplomowych wysoki jest udział rzeczowników (wyższy niż w polszczyźnie ogólnej, choć niższy niż w przypadku tytułów książek) oraz znacznie wyższa liczba przymiotników, których rolą jest uszczegółowienie informacji o rzeczownikach. Znacznie częściej występują także liczebniki, co w badanych tytułach wynika głównie z historycznej tematyki wielu prac, często wiążącej się z podaniem zasięgu chronologicznego²⁴. Zauważalna jest także bardzo niska liczba czasowników i niemal zerowa przysłówków²⁵ – tytuły nie są zdaniami, które wymagają orzeczeń, a swoją podstawową funkcję, którą jest określenie poruszanego w pracy problemu, realizują przede wszystkim poprzez rzeczowniki (również odczasownikowe) i przymiotniki.

Wykres 3. Porównanie rozkładu części mowy w Narodowym Korpusie Języka Polskiego, tytułach wydawnictw zwartych i tytułach prac dyplomowych

Źródło: opracowanie własne; dane dla wydawnictw zwartych i korpusu za: A. Pawłowski, E. Herden, *Przetwarzanie bibliografii metodami big data – nowe możliwości czy stare ograniczenia?* [w:] *Big data w humanistyce i naukach społecznych*, pod red. A. Firlej-Buzon, Warszawa 2020, s. 115.

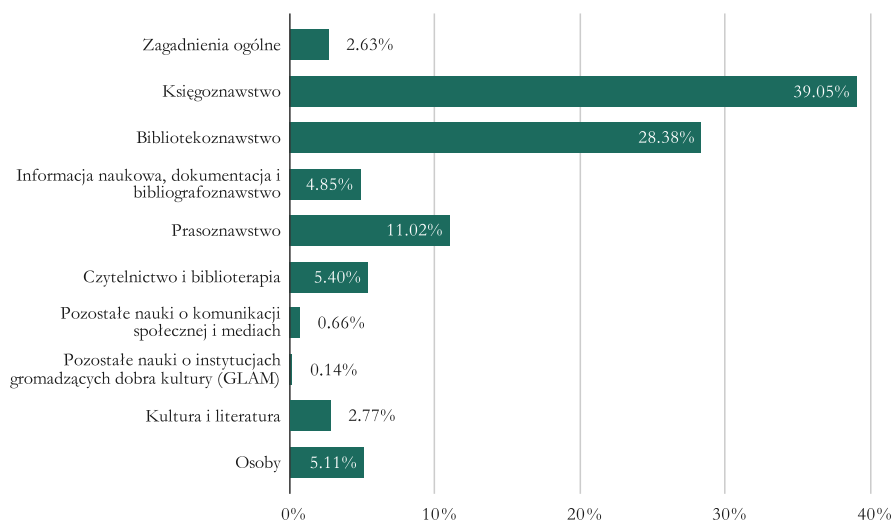
Pojawiające się czasowniki występują głównie jako imiesłowy przymiotnikowe, zarówno w formie bardzo ogólnego wskazania zawężenia tematu (np. *wybrane problemy*), jak i bardziej szczegółowego określenia przedmiotu badań (*Publicystyka [...] wydawana w Drukarni Michała Grölla*). Występujące przymiotniki również służą przede wszystkim zawężeniu zakresu i/lub zasięgu pracy (*na przykładzie; od roku; w Polsce*).

²⁴ Za liczebniki uznawano także liczby zapisane cyframi.

²⁵ Łącznie 18, przy czym jest to liczba zawyżona. Pewna część wyrazów występujących w korpusie została błędnie zinterpretowana przez narzędzie jako przysłówki, np. rzeczownik liczby mnogiej *czytelnie*, odnoszący się w oryginale do pomieszczeń bibliotecznych.

5.2. Wyniki analizy tematycznej

Wyniki osiągnięte dzięki przeprowadzonej klasyfikacji przedstawia wykres 4. Dominacja prac z zakresu księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa nie jest zaskakująca, zauważalny jest jednak względnie niski udział prac z zakresu informacji naukowej, dokumentacji i bibliografoznawstwa. Tematyka prasoznawcza jest silnie zakorzeniona w IINiB UWr – była realizowana na seminariach niemal od samego początku (już od 1962 roku, w dużej mierze pod opieką Antoniego Knota, inicjatora powstania Instytutu), jednak dopiero od drugiej połowy lat 70. XX wieku silniej zarysowywały się badania zawartości czasopism (poprzez bezpośrednie wskazania w tytułach, takie jak *analiza zawartości* czy *na łamach*). Również tradycja badań studenckich z zakresu czytelnictwa sięga początków dyplomowania w jednostce. Początkowo była realizowana pod opieką A. Knota i Karola Głombiowskiego, później głównie na seminariach Jadwigi Andrzejewskiej. Prace biograficzne także są stałym elementem w historii seminariów prowadzonych w IINiB UWr (pierwsze pojawiły się w 1964 roku), co jest zrozumiałe z uwagi na jego silnie księgoznawczy, w znacznej mierze historyczny, nurt badań. Na uwagę zasługuje także znaczna liczba prac z zakresu bibliologii ogólnej, głównie teorii bibliologii i jej związku z innymi naukami – promotorem aż 60 proc. tych prac był Krzysztof Migoń.

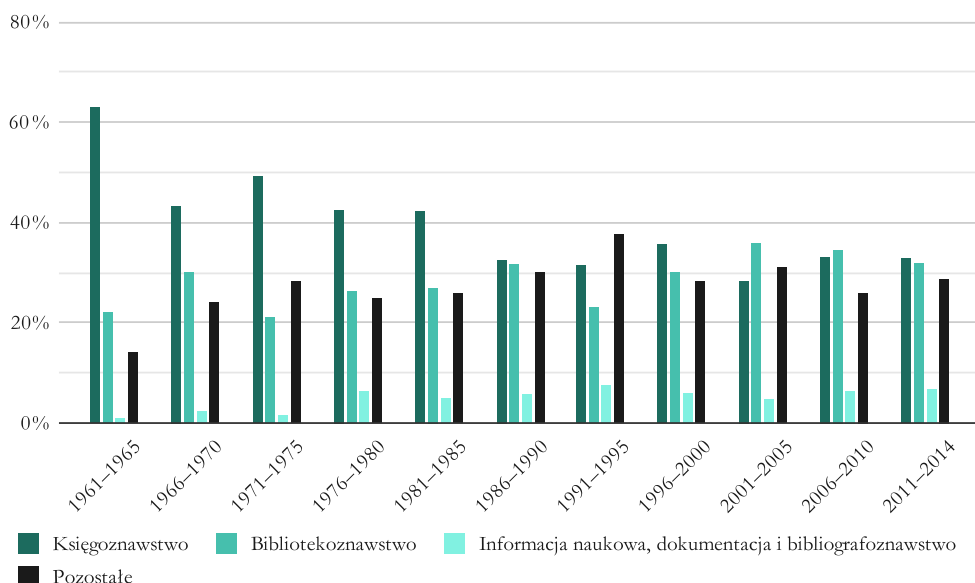
Wykres 4. Łączny udział procentowy klas

Źródło: opracowanie własne.

Względnie wysoki – biorąc pod uwagę profil IINiB UWr – udział prac z zakresu kultury i literatury wynika głównie z prowadzonych na seminariach A. Knota, później także Andrzeja Cieńskiego, badań pamiątek oraz ich zawartości – stąd jeszcze do lat 90. XX wieku w bibliografiach pojawiały się tematy takie jak *Życie literackie i naukowe w świetle pamiątek ludzi teatru (1864–1939)*, *Ameryka lat 1864–1939 w pamiętnikach Polaków* czy *Książka w pamiętnikach krakowskich w latach 1815–1939*. Tematy literaturoznawcze, związane głównie z wizerunkiem książki utrwalonym w literaturze, pojawiały się również u pozostałych promotorów, choć incydentalnie. Oprócz tego, w pojedynczych przypadkach,

w pracach poruszano tematy dotyczące miejscowych instytucji kultury, co do których można jedynie domniemywać, że prowadzą działalność przechowywania i udostępniania zbiorów lub promocji czytelnictwa, ponieważ nie zostały wskazane *explicite* (np. *Ośrodki kultury w Dzierżoniowie*). Prace dotyczące pozostałych nauk o komunikacji społecznej i mediach zaczęły pojawiać się dopiero w 2001 roku i dotyczyły głównie Internetu, przy czym wątki związane z innymi rodzajami mediów były, rzecz jasna, rozpatrywane znacznie wcześniej, np. w kontekście wpływu adaptacji filmowych na poziom czytelnictwa – tego typu prace klasyfikowano jednak w ramach czytelnictwa.

Wykres 5. przedstawia udział procentowy, jaki na przestrzeni lat miały prace z zakresu księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (w tym dokumentacji i bibliograficznawstwa) oraz prace z zakresu pozostałych klas. Jak widać, zagadnienia księgoznawcze dominowały na początku historii IINiB UW, z czasem jednak dorównały im zagadnienia bibliotekoznawcze, natomiast zakres informacji naukowej nigdy nie był licznie reprezentowany w pracach magisterskich.

Wykres 5. Udział procentowy klas: 2. Księgoznawstwo, 3. Bibliotekoznawstwo, 4. Informacja naukowa, dokumentacja i bibliograficznawstwo oraz pozostałych klas łącznie, na przestrzeni lat w okresach pięcioletnich

Źródło: opracowanie własne.

Przyjęty schemat klasyfikacji ma charakter płytki i niewątpliwie przyszłe badania będą wymagały zastosowania pogłębionego podziału. Niemniej jednak proporcje nawet tak ogólnych klas mogą posłużyć do scharakteryzowania danej instytucji, a między poszczególnymi jednostkami naukowymi przypuszczalnie będą w tym względzie występować znaczne różnice – przykładowo w przypad-

ku Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego²⁶ udział prac dotyczących informacji naukowej może być większy.

5.3. Wyniki analizy frekwencji wyrazów

Choć obecnie studenci IINiB UWr cieszą się znaczną swobodą w wyborze i formułowaniu tematów swoich prac dyplomowych, to nie bez znaczenia jest fakt, że w tradycyjnym modelu kształcenia i dyplomowania tematy były w znacznej mierze narzucane lub ograniczane przez promotorów²⁷. Fakt ten wyraźnie odznacza się w bibliografiach, przede wszystkim jako wąska tematyka seminariów prowadzonych przez niektórych promotorów lub schematyczne wręcz formułowanie tytułów prac (np. *Naukoznawcze i księgoznawcze problemy sinologii i japonistyki*; *Naukoznawcze i bibliologiczne problemy szachów*, *Naukoznawcze i bibliologiczne problemy etnografii* itd.). Znacząco ogranicza to możliwość zbadania faktycznych zainteresowań studentów, ale jednocześnie pozwala w pewnych przypadkach zobrazować zakres ówczesnych kompetencji naukowych kadry naukowo-dydaktycznej i interesujących ją problemów badawczych. Synteza przeprowadzona w ramach bardzo ogólnej klasyfikacji w oczywisty sposób nie uwydatnia całkowicie tych kwestii. Udział wybranych zagadnień szczegółowych może jednak zobrazować frekwencja występowania terminów lub wyrażen. Przeprowadzono pod tym kątem wstępne analizy dla kilku wybranych zagadnień²⁸.

Wykres 6. przedstawia liczbę prac związanych z zagadnieniem ilustracji na podstawie wystąpień w ich tytułach wyrazów z rdzeniem *ilustr-*. W początkowych latach prace poruszające owe zagadnienia były realizowane głównie pod opieką Jana Trzynadlowskiego (7) i Bronisława Kocowskiego (5), incydentalnie na seminariach innych promotorów. Liczebność prac związanych z tematem ilustracji wiąże się jednak głównie z aktywnością promotorską Małgorzaty Komzy – aż 74 z 96 prac z tego obszaru zostało obronionych pod jej opieką. Jednocześnie liczba ta stanowi 46,5% prac zrealizowanych na seminariach M. Komzy, co zgadza się z informacjami o jej zainteresowaniach badawczych, które zostały utrwalone we wcześniejszych publikacjach na temat IINiB UWr²⁹. M. Komza sprawowała opiekę nad pracami magisterskimi od 1981 roku, z czym wiąże się ówczesny powrót tematyki ilustracji, zaś spadek w latach 1986–1990 wynika z faktu, że w tych latach zrealizowano jedynie 4 prace pod jej opieką, z czego trzy wykazywały związki z ilustracją.

Występowanie wyrazów zawierających rdzeń *edytor-* (wykres 7.) w tytułach prac jest z kolei zasługą seminariów przede wszystkim J. Trzynadlowskiego (53 prac) i A. Cieńskiego (19), w późniejszych latach również Anny Żbikowskiej-

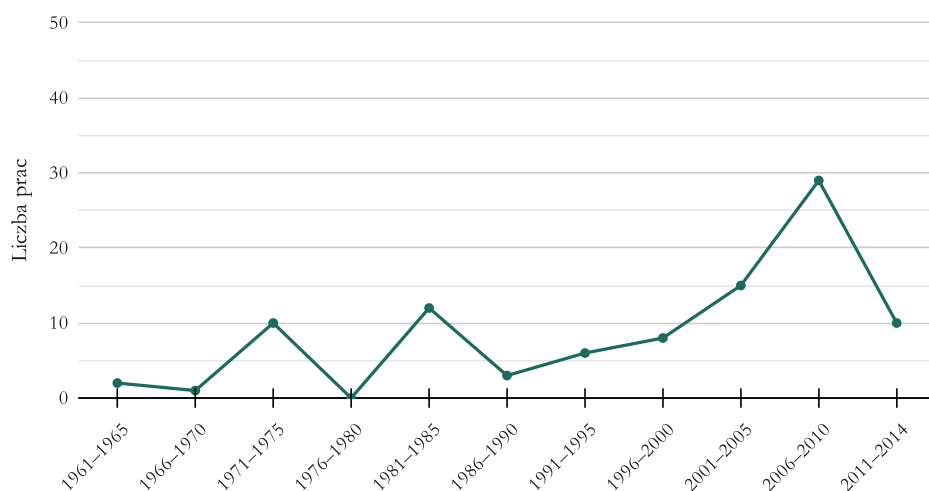
²⁶ Wcześniej Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, w latach 2002–2019 – Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa.

²⁷ Co sygnalizował P. Litwiniuk, zob.: tenże, *Bibliografia prac magisterskich ... 1961–1987*, s. 6.

²⁸ W celu zapewnienia zgodnej z rzeczywistością liczby wystąpień terminów, korpus poddano lematyzacji, tj. sprowadzono występujące w nim słowa do formy podstawowej. W tym celu wykorzystano Literacki Eksplorator Maszynowy (ws.clarin-pl.eu/lem.shtml [ostatni dostęp: 28.10.2020]).

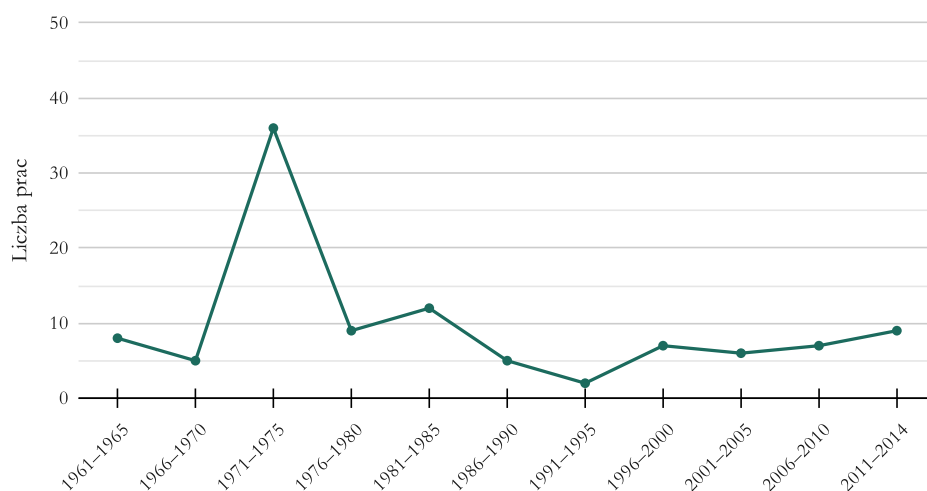
²⁹ E. Herden, B. Koredczuk, *Badania naukowe w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1956–2006. Próba syntezy i oceny* [w:] *Dokument, książka i bibliotekaw badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*, pod red. M. Skalskiej-Zlat i A. Żbikowskiej-Migoń, Wrocław 2008, s. 192.

Migoń (12). Problematyka edytorska często jednak bywa niesprecyzowana w tytułach, zatem może ona w sobie mieścić zarówno edytorstwo bibliologiczne (łącznie badania realizacji warstwy słownej i wizualnej), jak i filologiczne oraz historyczne. Warto też zwrócić uwagę, że na seminariach A. Cieńskiego w latach 1981–1991 przygotowanych zostało 18 prac, których tytuły wyraźnie wskazują praktyczną realizację edytorską w postaci projektów krytycznych wydań dzieł literackich (np. *Projekt edycji krytycznej poezji Leopolda Staffa*), choć nie zostały uwzględnione na wykresie (kryterium było jedynie wystąpienie wyrazów zawierających rdzeń *edytor-*).

Wykres 6. Liczba prac, których tytuły zawierają wyraz o rdzeniu *ilustr-*, przedstawiona dla okresów pięcioletnich

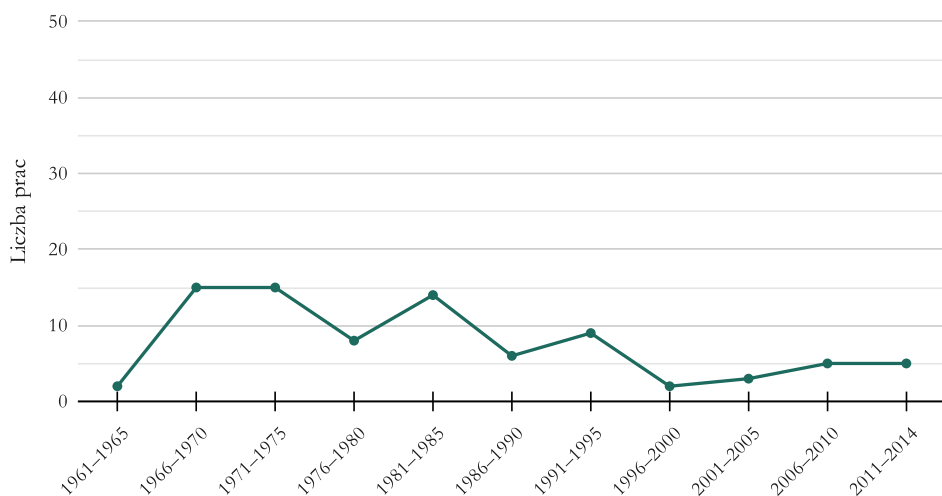
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 7. Liczba prac, których tytuły zawierają wyraz o rdzeniu *edytor-*, przedstawiona dla okresów pięcioletnich

Źródło: opracowanie własne.

Wyrazy o rdzeniu *typograf*- pojawiły się łącznie 61 razy. Trzeba jednak mieć na względzie wspomnianą już wieloznaczność terminu ‘typografia’ – znacznie częściej występował on w odniesieniu do drukarstwa i jego produktów (48 razy), natomiast tylko 15 razy w znaczeniu sztuki użytkowej. Oprócz tego jedną pracę poświęcono fontom oraz jedną odlewnictwu czcionek. Sześć z prac na temat sztuki użytkowej wykonano na seminarium Janusza Sowińskiego, znanego z badań nad dokonaniem typografów³⁰, trzy wykonano pod opieką M. Komzy. Warto też podkreślić, że zagadnienia typograficzne były poruszane również w kontekście komunikacji społecznej i dokumentów nieksiążkowych (np. *Psychologia reklamy a rozwiązania typograficzne*; *Typografia plakatu w Polsce w dwudziestolecie międzywojennym*). Niewątpliwie wątki edytorskie i typograficzne pojawiały się również w innych pracach, głównie dotyczących wydawców, drukarni, typów publikacji lub analizach konkretnych dzieł, choć nie zostały zasygnalizowane w ich tytułach.

Wykres 8. Liczba prac, których tytuły zawierają wyraz o rdzeniu *beletry-* lub współwystępujące wyrazy *literatura i piękny* lub *literatura i współczesny*, przedstawiona dla okresów pięcioletnich

Źródło: opracowanie własne.

Bibliofilstwo zostało uwzględnione w 32 tytułach prac, w większości były to prace biograficzne. Jednak wspomniany J. Sowiński, znany także jako badacz druków bibliofilskich, nie podejmował tego tematu na swoich seminariach (a przynajmniej żadna praca z tego zakresu nie została u niego obroniona). Opieką nad znaczną częścią prac związanych z bibliofilstwem (łącznie 19) zajmował się natomiast Stanisław Jerzy Gruczyński, określany jako „doskonały znawca tej tematyki”³¹.

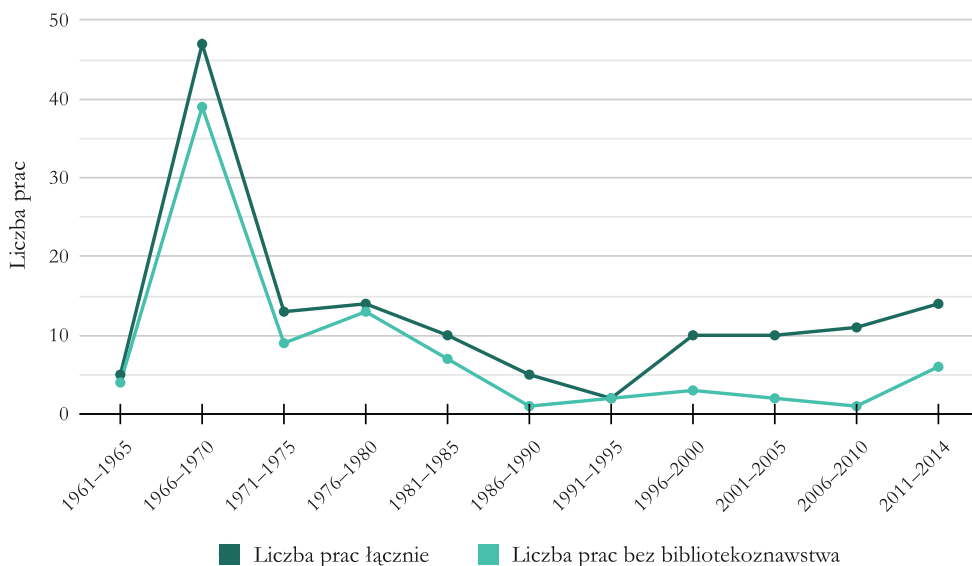
We wczesnym okresie działalności IINiB UW w tytułach prac częściej pojawiały się wyrazy zawierające rdzeń *beletry-* (*beletrystyka*, *beletrystyczny*) oraz wyraz *literatura* współwystępujący z wyrazami *piękny* i *współczesny*, co obrazuje

³⁰ Tamże, s. 186–187.

³¹ Tamże, s. 187.

wykreś 8. Prace te były napisane głównie pod opieką K. Głombiowskiego, z wykształcenia filologa klasycznego³², oraz Aleksandry Mendykowej, która w pracy badawczej zajmowała się m.in. problematyką popularności pisarzy³³. Wyrazy te nie wyczerpują w pełni obszaru prac związanych z literaturą, ponieważ ta tematyka była sygnalizowana również poprzez wskazania konkretnych autorów, dzieł lub gatunków literackich. Przykładowo tematyka pamiętników została poruszona w 76 tytułach prac, głównie za sprawą, jak już wspomniano, A. Knota (28) i A. Cieńskiego (22).

Ponadto należy zwrócić uwagę, choć nie wykazuje tego frekwencja wyrazów, że pod opieką A. Cieńskiego, J. Trzynadłowskiego i A. Knota realizowane były prace nie tylko księgoznawcze lub prasoznawcze, związane w różny sposób z literaturą (jak np. *Współczesne zdobnictwo książkowe literatury pięknej*), ale także prace zdecydowanie literaturoznawcze. W ich ramach badany był m.in. temat książki utrwalony w literaturze i pamiętnikach, lecz pojawiały się również prace, których tytuły nie wskazują na związek z bibliologią (np. *Ameryka lat 1864–1939 w pamiętnikach Polaków*; *Awans społeczny a przeobrażenia obyczajowe wsi w prozie Juliana Kawalca*).

Wykres 9. Porównanie liczby wszystkich prac, których tytuły zawierają wyraz o rdzeniu *śląsk-*, oraz wszystkich prac spoza zakresu bibliotekoznawstwa, których tytuły zawierają wyraz o rdzeniu *śląsk-*, z wyłączeniem prac dotyczących współczesnych bibliotek publicznych, przedstawione dla okresów pięcioletnich

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 9. przedstawia porównanie wystąpień wyrazów o rdzeniu *śląsk-* zbiorczo dla wszystkich prac oraz dla wszystkich prac spoza zakresu bibliotekoznawstwa. Widać wyraźne, choć z czasem słabnące, zainteresowanie tematyką śląską – jest to kolejny element specyfiki badań prowadzonych w IINiB

³² Tamże, s. 182.

³³ Tamże, s. 195.

UWr³⁴. Prace związane z tym regionem realizowano głównie na seminariach K. Głombiowskiego (30) i Kazimierzy Maleczyńskiej (22). Wyniki te są jednak z pewnością zaniżone, co wynika z faktu, że bazują jedynie na wystąpieniach wyrazu *Śląsk* lub *śląski* – bardziej szczegółowa analiza toponimów pozwoliłaby uzyskać dokładniejsze wyniki, a także wskazać konkretne miejsca cieszące się największym zainteresowaniem badaczy. Na podstawie różnic między wystąpieniami tego rdzenia w pełnym zbiorze tytułów oraz po wyłączeniu prac bibliotekoznawczych można jednak wnioskować – co potwierdza lektura bibliografii – że późniejsze prace nie miały ścisłych związków z kulturą książki na Śląsku, a dotyczyły głównie współczesnych bibliotek lokalnych (np. *Stan bibliotek szkolnych we Lwówku Śląskim w roku szkolnym 1999/2000*).

Powyższe przykładowe analizy potwierdzają hipotezę, że zakres prac zarejestrowanych w bibliografii na ogół pokrywa się z zainteresowaniami naukowymi pracowników IINiB UWr. Nie jest to jednak metoda w pełni miarodajna: suma zakresów prac dyplomowych nie zawsze oddaje pełny zakres zainteresowań naukowych pracowników IINiB UWr i prowadzonych przez nich badań. Przykładowo Maria Przywecka-Samecka, promotorka 88 prac, znana z badań nad drukami muzycznymi³⁵, nie była promotorką prac poświęconych temu tematowi – był on przedmiotem tylko jednej pracy magisterskiej zarejestrowanej w bibliografii; podobnie K. Maleczyńska, promotorka aż 260 prac, badaczka historii papieru i papiernictwa³⁶, opiekowała się tylko jedną pracą na ten temat. Może to wynikać ze specyfiki tego rodzaju badań oraz potrzeby posiadania szczególnych kompetencji naukowych do ich prawidłowej realizacji, w które nie wyposażano studentów w trakcie realizacji ogólnego programów studiów.

5.4. Wyniki pozostałych analiz

Samoistnie opublikowane spisy prac dyplomowych podawały również, jeśli było to możliwe, informację o późniejszej publikacji pracy lub jej fragmentów. Takie publikacje ukazały się na podstawie co najmniej 67 prac³⁷ (wykres 10.). Bibliografie oceniane pod tym względem dają argument przeciwny postrzeganiu prac wykonanych w ramach studiów zaocznych za gorsze – dotyczy to przynajmniej najwcześniejszych lat działalności IINiB UWr. Spośród opublikowanych prac aż 46 powstało w ramach studiów w trybie zaocznym, choć po 1977 nie odnotowano już takich przypadków.

Innym wnioskiem płynącym z badań nad bibliografią są także dane dotyczące płci autorów oraz wyraźnej dysproporcji w tym względzie – w latach 1961–2008³⁸ absolwenci IINiB UWr, posługujący się męskimi imionami, stanowili jedynie 7,20% wszystkich absolwentów (wykres 11). Nie natrafiono jednak

³⁴ Tamże, s. 170 i dalsze.

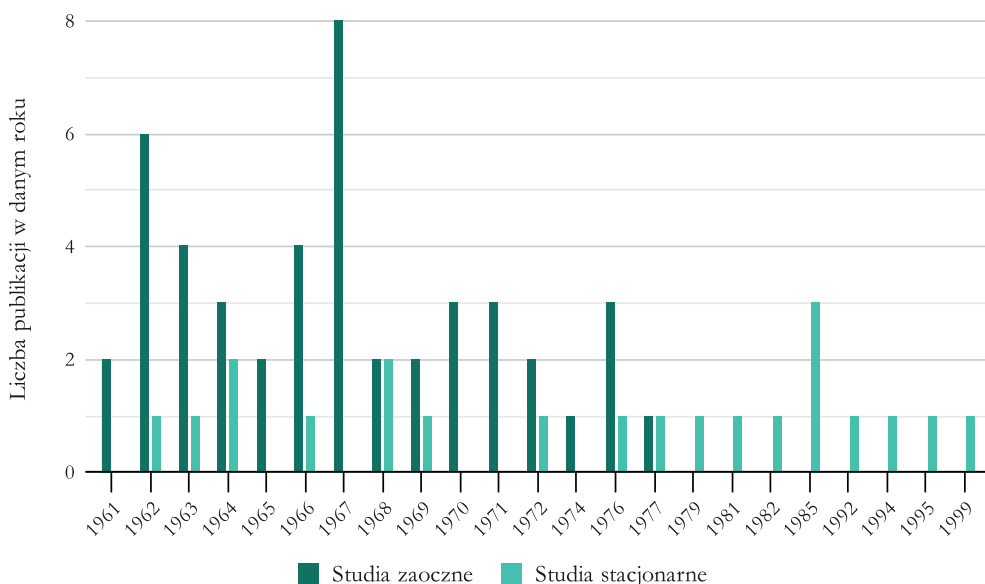
³⁵ Tamże, s. 182.

³⁶ Tamże, s. 183. Co więcej, badania prowadzone przez K. Maleczyńską nie znalazły kontynuatorów.

³⁷ Dane mogą być niepełne ze względu na trudności w pozyskiwaniu tego typu informacji oraz fakt, że część tekstów mogła ukazać się drukiem już po publikacji bibliografii. Natomiast spisy tworzone po 2001 roku nie zawierają jej w ogóle, co uniemożliwia przeprowadzenie analizy wykraczającej poza pierwsze 40 lat.

³⁸ Wykazy prac z lat późniejszych nie zawierają imion autorów, co uniemożliwia przeprowadzenie analizy pod tym kątem.

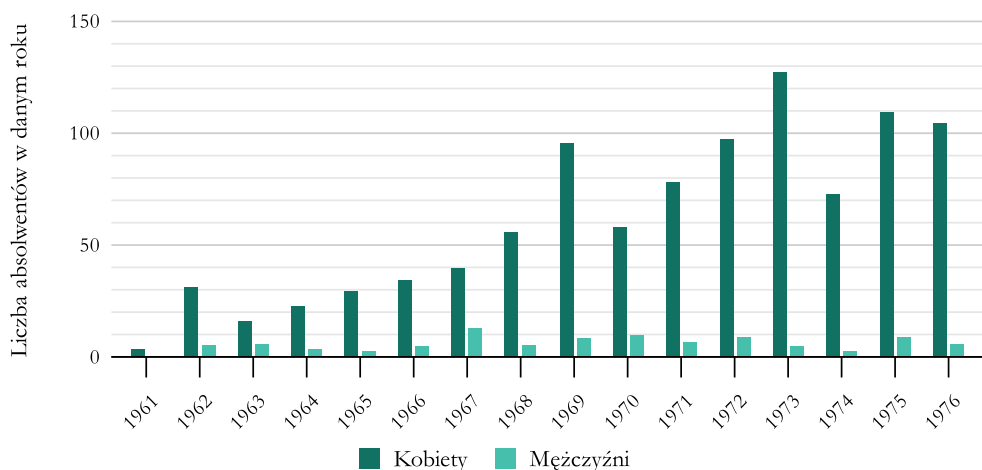
na dane dotyczące proporcji płci absolwentów polskich kierunków bibliotekoznawczych na przestrzeni lat³⁹.

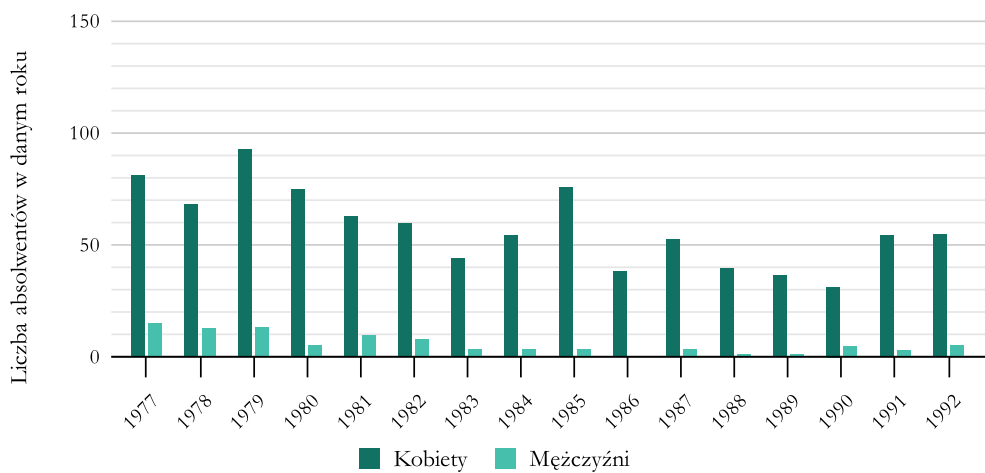
Wykres 10. Liczba publikacji na podstawie prac dyplomowych w danym roku z podziałem na tryb studiów

Źródło: opracowanie własne.

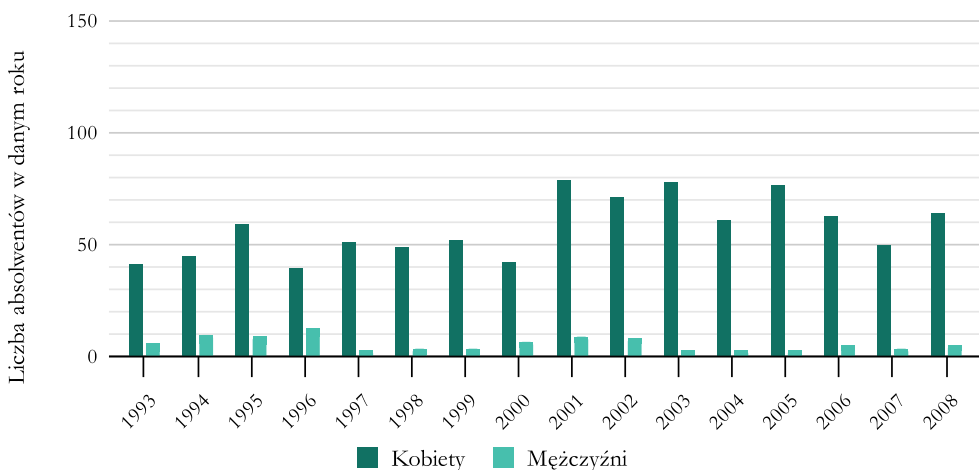
³⁹ Dostępne są zbiorcze dane Głównego Urzędu Statystycznego, w których, zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Edukacji (International Standard Classification of Education), bibliotekoznawstwo ujmowane jest w podgrupie dziennikarstwo i informacja. Dla poszczególnych podgrup nauk humanistycznych i społecznych udział kobiet waha się od 40% do 80%. Dla podgrup dziennikarstwo i informacja odsetek kobiet w roku akademickim 2004/2005 wynosił 71%, natomiast w roku 2019/2020 – 66%, zob.: *Szkoły wyższe i ich finanse w 2004 r.*, oprac. red. Ł. Bielewicz, H. Gołaszewska, D. Kilińska, M. Szuryga (seria „Informacje i Opracowania Statystyczne”), Warszawa 2005, s. 13. Dostępny online: stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/szkoły_wyższe_2004.zip [ostatni dostęp: 9.11.2020]; *Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 r.*, oprac. merytoryczne pod kier. J. Auksztola (seria „Informacje Statystyczne”), Warszawa 2020, s. 19. Dostępny online: stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/2/16/1/szkolnictwo_wyższe_i_jego_finance_w_2019_r..pdf [ostatni dostęp: 9.11.2020]. Tak znaczna różnica między wynikiem dla całej podgrupy dziennikarstwa i informacji (a także innych podgrup) a wynikiem IINiB UW wskazuje, że IINiB UW (lub polskie kierunki bibliotekoznawcze w ogóle), cechuje się ponadprzeciętnym udziałem kobiet wśród absolwentów, czego nie można tłumaczyć jedynie specyfiką nauk humanistycznych lub społecznych.

Wykres 11a. Liczba absolwentów w kolejnych latach 1961–1976 z podziałem na płeć
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 11b. Liczba absolwentów w kolejnych latach 1977–1992 z podziałem na płeć
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 11c. Liczba absolwentów w kolejnych latach 1993–2008 z podziałem na płeć

Źródło: opracowanie własne.

6. Wnioski

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że spisy bibliograficzne prac dyplomowych mogą stanowić bogate i wszechstronne źródło informacji o specyfice naukowo-dydaktycznej jednostki, w której powstały. W przypadku IINiB UWr dominujące okazały się prace dotyczące księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa, natomiast problematyka informacji naukowej była rzadko poruszana w pracach absolwentów. Próbné badania zagadnień szczegółowych, na podstawie obecności słów kluczowych w tytułach prac, potwierdziły też, że zainteresowania naukowe wybranych pracowników pełniących funkcję promotorską na przestrzeni lat wpływają na tematykę prac powstających na ich seminariach.

Znaczna liczba prac (3501) i promotorów (43) na przestrzeni 54 lat zmusza do uproszczeń podczas analizowania materiału. Pogłębienie tych badań będzie wymagało przede wszystkim stworzenia bardziej szczegółowego schematu klasyfikacji prac. Wartościowe byłoby nie tylko pogłębienie badań na już zgromadzonym materiale, ale także poszerzenie tego materiału: uwzględnienie opisów bibliograficznych prac z innych ośrodków badawczych może uwypuklić różnice między tymi ośrodkami i zobrazować ich indywidualną specyfikę.

Zakończenie w 2014 roku gromadzenia prac magisterskich przez Bibliotekę IINiB UWr może znacząco utrudnić kontynuowanie badań w przyszłości z powodu problemów z bieżącym opracowywaniem bibliografii prac. Brak takich bibliografii odbije się w szczególności na analizie prac powstających na kierunku publikowanie cyfrowe i sieciowe (uruchomionym w roku akademickim 2013/2014)⁴⁰. Niewątpliwie specyfika tego kierunku znacząco zmienia udział po-

⁴⁰ Przede wszystkim system Archiwum Prac Dyplomowych nie dostarcza danych dotyczących kierunku, na którym wykonano pracę, przez co dostępne w nim opisy mogą posłużyć jedynie do podjęcia próby badań całej jednostki, ale nie poszczególnych kierunków.

szczególnych zagadnień poruszanych w pracach dyplomowych, a nawet wnosi nową tematykę, zbliżającą się zakresem badań do dyscypliny NoKSiM⁴¹. Podobna sytuacja przypuszczalnie ma miejsce w innych polskich ośrodkach, które również rozpoczęły kształcenie na nowych kierunkach, w różnym stopniu powiązanych z dotychczasowym zakresem badań i dydaktyki, co jest dowodem przemian i nowych potrzeb badawczych w obrębie księgoznawstwa, bibliotekoznawstwa i informatologii. Korzystne byłoby wznowienie gromadzenia i udostępniania prac dyplomowych studentów – często przecież wartościowych poznawczo i ważnych dla dyscypliny, choć z różnych względów niepublikowanych – oraz kontynuacja opracowania nie mniej wartościowej, rzetelnej informacji bibliograficznej o nich.

Bibliografia

Baza prac magisterskich IINiB UW⁴² [za lata 2002–2015] – ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2016/10/Baza-prac-magisterskich_bezocen.xlsx [ostatni dostęp: 28.10.2020].

Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1998–2001 – ibi.uni.wroc.pl/bibliografia-prac-magisterskich-doktorskich-i-habilitacyjnych-wykonanych-w-instytucie-bibliotekoznawstwa-1998-2001 [ostatni dostęp: 28.10.2020].

[Dawidowicz-Chymkowska Olga], *Polska produkcja książek w roku 2019 według typów formalno-funkcjonalnych*, „Ruch Wydawniczy w Liczbach. Książki”, 2019 (t. 69), s. 12–41.

Grzywacz Halina, Buczyńska-Łaba Justyna, *Bibliografia prac magisterskich i licencjackich napisanych w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa za lata 2005–2011*, Kraków 2012.

⁴¹ Kierunek ten nie ma ściśle bibliologicznego charakteru, o czym świadczy m.in. zakres egzaminu magisterskiego – pewne zagadnienia wykraczają poza zakres bibliologii i informatologii, w różnym stopniu wchodząc w zakres typowy dla NoKSiM (*Nowe media jako pole badań interdyscyplinarnych; Internet jako środowisko informacyjne i komunikacyjne; Genologia medialna i jej problematyka badawcza; Typografia jako narzędzie komunikacji wizualnej – współcześni teoretycy i ich poglądy na zadania typografii; Między komunikacją a perswazją. Zadania i cele projektowania graficznego*) – zob.: *Zagadnienia do egzaminu magisterskiego publikowanie cyfrowe i sieciowe* – ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2017/10/Zagadnienia-PCiSmgr.pdf [ostatni dostęp 9.11.2020]. Świadczy o tym również tematyka już powstałych i zarchiwizowanych w Archiwum Prac Dyplomowych prac, np. *Czytelnicy i ich aktywność w mediach społecznych; Marketing w dobie mediów cyfrowych na przykładzie strategii P. Kotlera; Statystyczna użyteczność wybranych portali internetowych w świetle ich zawartości informacyjnej*. Oprócz tego liczne są tematy zrealizowane lub proponowane przez prowadzących seminaria, które dotyczą współczesnej promocji i reklamy wydawniczej, księgarskiej lub bibliotecznej, i których realizacja wymaga znajomości i wykorzystania teorii i metod szerszych niż dostarczane przez tradycyjnie pojmowaną bibliologię. Wprawdzie zastosowana w tym badaniu klasyfikacja zmuszałaby do klasyfikowania znacznej części z nich jako prac księgoznawczych lub bibliotekoznawczych, to w trakcie przyszłych badań mogłyby – i powinny – zostać wyodrębnione w ramach bardziej szczegółowych klas. Wychodząc poza kontekst kierunków studiów prowadzonych w IINiB UW⁴², na możliwość przybliżenia bibliologii i informatologii do pozostałych nauk wchodzących w zakres NoKSiM ostrożnie wskazują B. Koredczuk i J. Woźniak-Kasperek: „[Heterogeniczność NoKSiM] wymaga, aby zauważyć szanse stwarzane przez tę nową sytuację, między innymi perspektywę konstytuowania się zespołów badawczych o różnorodnej wiedzy i kompetencjach, wzmacniających potencjał i optymizm poznawczy na przekór naturalnym obawom, sprzyjających lepszemu rozwiązywaniu złożonych, wieloaspektowych, multi- i interdyscyplinarnych problemów badawczych” – B. Koredczuk, J. Woźniak-Kasperek, dz. cyt., s. 213.

- Herden Elżbieta, Koredczuk Bożena, *Badania naukowe w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1956–2006. Próba syntezy i oceny* [w:] *Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*, pod red. Marty Skalskiej-Zlat i Anny Żbikowskiej-Migoń, Wrocław 2008, s. 181–200.
- Jabłonowski Marek, Mielczarek Tomasz, *Komunikowanie społeczne i media – federacja, a nie inkorporacja*, „*Studia Medioznawcze*”, 2018, nr 4, s. 13–27.
- Koredczuk Bożena, Woźniak-Kasperek Jadwiga, *Bibliologia i informatologia w naukach o komunikacji społecznej i mediach – odrębność czy komplementarność?*, „*Studia Medioznawcze*”, 2019, nr 3, s. 212–224.
- Koredczuk Bożena, *Szkoła bibliologiczna* [w:] *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, [zespół red. Adam Chmielewski i in.], Wrocław 2007, s. 288–290.
- Koryś Izabela, Michalak Dominika, Zasacka Zofia, Chymkowski Roman, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Warszawa 2018.
- Litwiniuk Piotr, *Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1961–1987*, Wrocław 1988.
- Litwiniuk Piotr, *Bibliografia prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa 1988–1997*, Wrocław 1997.
- Łubocki Jakub Maciej, *O problemie wieloznaczności terminu ‘bibliografia’ kolejny raz – o terminie ‘bibliografoznawstwo’ po raz pierwszy*, „*Roczniki Biblioteczne*”, 2018 (R. 62), s. 135–178.
- Migoń Krzysztof, *50 lat Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego*, „*Książka i Czytelnik*”, 2006, nr 3, s. 2–4.
- Migoń Krzysztof, *Pół wieku Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (1956–2006)* [w:] *Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim*, pod red. Marty Skalskiej-Zlat i Anny Żbikowskiej-Migoń, Wrocław 2008, s. 169–179.
- Pawłowski Adam, Herden Elżbieta, *Przetwarzanie bibliografii metodami big data – nowe możliwości czy stare ograniczenia?* [w:] *Big data w humanistyce i naukach społecznych*, pod red. Anety Firlej-Buzon, Warszawa 2020, s. 101–118.
- Pidłypczak-Majerowicz Maria, *Dolnośląskie biblioteki publiczne w pracach magisterskich i doktorskich wykonanych w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1965–1999. Zarys zagadnienia*, „*Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo*”, 2000, nr 23, s. 173–182.
- Prace magisterskie IINiB UWr* [za lata 2002–2018] – phc.uni.wroc.pl/bibliografie/inib_mgr.php [ostatni dostęp 9.11.2020].
- Szablewski Maciej, *Nowa klasyfikacja Polskiej Bibliografii Bibliologicznej*, „*Rocznik Biblioteki Narodowej*”, 2016, s. 171–210.
- Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 r.*, oprac. merytoryczne pod kier. Jerzego Auksztola (seria „*Informacje Statystyczne*”), Warszawa 2020. Dostępny online: stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/2/16/1/szkolnictwo-wyzsze_i_jego_finance_w_2019_r.pdf [ostatni dostęp: 9.11.2020].

Szkoły wyższe i ich finanse w 2004 r., oprac. red. Łukasz Bielewicz, Hanna Gołaszewska, Dominika Kilińska, Małgorzata Szuryga (seria „Informacje i Opracowania Statystyczne”), Warszawa 2005, s. 13. Dostępny online: stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/szkoły_wyższe_2004.zip [ostatni dostęp: 9.11.2020].

Wnioski kierowane do Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego – archiw.uni.wroc.pl/?page_id=200 [ostatni dostęp: 28.10.2020].

Zagadnienia do egzaminu magisterskiego publikowanie cyfrowe i sieciowe – ibi.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/2017/10/Zagadnienia-PCiSmgr.pdf [ostatni dostęp 9.11.2020].

Zarządzenie nr 122/2014 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 25 listopada 2014 roku w sprawie wprowadzenia Procedury dyplomowania i archiwizacji prac dyplomowych z wykorzystaniem systemu Archiwum Prac Dyplomowych (APD) – bip.uni.wroc.pl/download/attachment/3672/zarzadzenie-rektora-universytetu-wroclawskiego-nr-122-z-2014-roku-z-dnia-25112014-r-w-sprawie-wprowadzenia-procedury-dyplomowania-i-archiwizacji-prac-dyplomowych-z-wykorzystaniem-systemu-archiwum-prac-dyplomowych-apd.pdf [ostatni dostęp: 4.11.2020].